

Problematika hluchoty: aktuální otázky

6. hodina (10. 11.)

HISTORIE TLUMOČENÍ PRO NESLYŠÍCÍ V ČR

Petr Pánek

Doplňující komentáře k prezentaci:

Petr Pánek

- absolvent ČNES, tlumočnick
- věnuje se historii komunity neslyšících

- ukázka z filmu *Muž z Acapulca* – příklad konsekutivního týmového tlumočení

Historie tlumočení pro neslyšící v ČR

- povolání „tlumočnick“ vzniklo již v antice (Řecko, Řím, Egypt, Mezopotámie) – tlumočnicki a překladatelé byli potřební při různých obchodních záležitostech (překlady smluv apod.)
- první velká akce, na níž tlumočil větší počet tlumočnicků ZJ – 1. deaflympijské hry v r. 1924 v Paříži – existuje filmový záznam z těchto her, není ale volně dostupný, je uložen v archivu římského Muzea sportu neslyšících, na záznamu lze při zahajování her vidět i tlumočnicky ZJ
- je to cca 100 let od vzniku profese tlumočnicků ZJ u nás
- 1923 – první zmínka o tlumočnickích v ZJ v českém tisku (časopis *Obzor hluchoněmých*, článek *Soudní tlumočnick*) – jsou v něm zmíněni dva konkrétní českoslovenští tlumočnicki
- 2. 4. 1946 – delegace 19 významných československých neslyšících navštívila prezidenta Beneše – chtěli jednat o založení jednotné organizace neslyšících zastřešující všechny spolky, návštěvu tlumočila **Karolína Krejčová**
- 1947 – vznik *Ústředního svazu pro péči o neslyšící* (ÚSPON) – mimo jiné zastřešoval i tlumočnicky ZJ
- 1949 – vznik *Ústřední jednoty invalidů* (IJÚ) (později → *Svaz československých invalidů* → *Svaz neslyšících a nedoslýchavých v ČR*)
- 1. 5. 1952 – 1. filmový záznam tlumočení ZJ – tlumočnice **Karla Bažilová** (žena Bohumila Bažila)

- META – výrobní družstvo *Svazu invalidů*, zaměstnávala kolem deseti tlumočnicků, protože tam pracovalo dvě stě až tři sta neslyšících
- nejznámější tlumočnické doby v ČSR – **Josef Zeman** – tlumočil většinu akcí neslyšících, byl také soudním tlumočnickem (už od 70. let)
 - soudní tlumočnické bral tehdy za hodinu práce u soudu 14 Kč, po r. 1989 se situace o něco zlepšila, ale třeba ještě podle tarifů SNN z r. 1993 dostával soudní tlumočnické jen 40 Kč za hodinu, dnes už dostává mnohem víc, ale pořád to není dostatečné ohodnocení
 - podmínky soudního tlumočení – tlumočnické musel být členem KSČ a SČSI, musel mít „zdravý názor“ na politické zřízení v ČSR, musel být starší 21 let, mít neslyšící rodiče, politicky se angažovat atd. – více informací lze najít v dokumentech v knihovně ve Stodůlkách
- 1976 – *Svaz československých invalidů* registruje 5 profesionálních a 40 dobrovolných tlumočnicků – dobrovolní tlumočnické měli jiné povolání, ale ve volném čase a o víkendech se věnovali tlumočení akcí pro neslyšící
- od r. 1979 – tlumočení v televizi (pořad *Ozvěny*, předchůdce TKN), také zde tlumočí **Josef Zeman**
- 1988 – *Slovník znakové řeči* (Gabrielová, Paur, Zeman) – obsahuje řadu archaických znaků, které se už neuvívají
- 1990 – tlumočení *Televizních novin* v Československé televizi → **Karel Křeček** – přední tlumočnické ZJ v 80. 90. letech, dnes už se tlumočení neuvívá
- **Emilie Mrzilková**
 - tlumočnické legenda
 - stále tlumočí, už přes 60 let
 - CODA
 - znala se s tiskovým mluvčím prezidenta Václava Havla Sašou Vondrou → zval ji na konference na Hrad a do Parlamentu, později si s Havlem tykala
 - 2. 5. 1990 – první prezidentská tisková konference tlumočená do ZJ
- 90. léta – doba mnoha velkých změn pro komunitu neslyšících i pro tlumočnické ZJ
- 1994 – Střední zdravotnické škola v Berouně → 1. tlumočení ve vzdělávání (střední škola dnes sídlí v Radlicích)
- únor 1994 – *Svaz sluchově postižených* uspořádal v Praze velké setkání tlumočnicků, velkou vzdělávací akci – přijelo 40 tlumočnicků z celé republiky
- Kolik máme tlumočnicků ČZJ dnes?
 - M. Mirovská rozeslala dotazníky po celé ČR → za profesionální tlumočnické ČZJ se považuje 119 osob (z toho 40 z nich působí v Praze)
- **Jana Kubicová** – tlumočnice působící na Ostravsku
- **Vladimír Buberle**
 - tlumočnické
 - zakladatel ČUN – pro neslyšící byl vznik ČUN velmi významný
- 1998 – založen obor ČNES → příští rok bude výročí (20 let)
- 1998 – první tlumočení divadelní hry – *Plukovník Pták* (Divadlo Na zábradlí), tlumočila **Gabriela Houdková**

- jaro 1999 – ČR navštívila Vesta Dee Sauter – americká tlumočnice, zasloužila se o podporu tlumočnicků u nás
- červen 1999 – v Praze se konala konference, na pozvání ČUN zde přednášeli tlumočníci Gerdinand Wagenaar z Nizozemska a Mindy Brown z USA S
- 2000 – vznik střediska *Teiresiás, Pevnosti* a ČKTZJ
- 2002 – poprvé tlumočen *Tříkrálový večer* (zásluhou FRPSP)
- 2003 – ČKTZJ se stává členem EFSLI (pozn. světová asociace tlumočnicků ZJ = WASLI)
- po r. 2000 začíná být běžné tlumočení divadelních her (téměř na všech se podílela Nad'a Dingová)
- 2006 – Katedra kybernetiky ZČU začíná vyvíjet virtuálního tlumočnicka ZJ – avatara – do budoucna by mohl nahradit živého tlumočnicka, na projektu se stále pracuje, je možné, že v budoucnu už u některých typů tlumočení nebudou žít tlumočníci potřeba, některé formy tlumočení třeba i zaniknou
- 2008 – Karel Redlich zakládá sdružení CODA – sdružení slyšících potomků neslyšících rodičů
- říjen 2008 – zahájeno online tlumočení (např. v USA jde o dominantní způsob tlumočení, budoucnost má zřejmě i u nás, jeho využití se bude rozšiřovat, už nyní u nás funguje nonstop)
- 2009 – poprvé tlumočena akce *Pražská muzejní noc*
- → čím blíže jsme současnosti, tím větší je počet akcí, na nichž se podílí tlumočníci ZJ, ještě před 20 lety by takové akce byly pro neslyšící nedostupné
- 2016 – VOŠ v Hradci Králové zahajuje výuku oboru Tlumočnictví ČZJ
- minulý týden – tlumočený koncert skupiny Kašpárek v rohlíku v Brně

Kdo všechno „tlumočil“ – Vhled do situace ve 20. století

- v počátcích tlumočení pro neslyšící poskytovali rodiče, slyšící děti či vzdělaní neslyšící
- vzdělaní neslyšící – většinou byli zároveň i schopnými organizátory spolkového života, buď šlo o osoby ohluchlé, nebo o neslyšící, kteří perfektně ovládali češtinu
- **Josef Sýkora**
 - jeden z vzdělaných neslyšících
 - působil ve Zlíně
 - pracoval jako sekretář v Baťových závodech
 - zasloužil se o to, že v závodech pracovalo tolik neslyšících, díky němu Antonín Baťa zaměstnával přednostně neslyšící → proto je ve Zlíně silná neslyšící komunita (větší než např. v Liberci či Olomouci), přestože tam není žádná škola pro sluchově postižené
- v současné době je podobný trend v Mladé Boleslavi – mnoho neslyšících je zaměstnáno v automobilce Škoda
- **Emil Seifert**
 - CODA

- náš fotbalový reprezentant
- podle pamětníku byl velmi ochotný a pomáhal neslyšícím například s vyřizováním na úřadech apod.

první „profesionální“ tlumočníci

- **rodina Pokorných z Prahy**
 - tři bratři
 - Antonín – vynikající tlumočník, zemřel při náletech Američanů na Prahu v r. 1945 – střepina granátu mu při výbuchu pumy utrhla hlavu
 - Antonínova žena Alžběta Pokorná si později vzala Jiřího Bublů, otce Moby Urbanové
- **Marie Chyšková**
 - *Kludie Podlešáková: Marie bydlela na Praze 5, její rodiče byli neslyšící, otec byl spisovatel, živil se také jako malíř pokojů (stejně jako můj otec, znali se spolu), výborně odezíral a bez problémů komunikoval se slyšícími, Marie byla jednou z těch tlumočnic, které vždy neslyšícím pomohly vybojovat vše, co potřebovali, později se však neshodla s panem Zemanem a s tlumočením skončila*
 - jmenný znak paní Chyškové souvisel právě s povoláním jejího otce – vycházel ze starého znaku MALÍŘ POKOJŮ

Rozmach tlumočení po 2. světové válce

- **Karla Bažilová** – žena Bohumila Bažila
- **Dagmar Gabrielová**
 - CODA
 - byla vždy k dispozici především v kanceláři, často například neslyšícím pomáhala s překladem písemností, dokumentů
- **Josef Zeman**
 - působil především v terénu
 - nejvýznamnější tlumočník ZJ po druhé světové válce
 - špičkový tlumočník
 - tlumočil na většině akcí – u soudu, v televizi, na zájezdech, sportovních akcích, na přednáškách, také v rámci komunitního tlumočení
 - byl to velmi dominantní člověk, ne vždy to bylo ostatním příjemné, neuměl spolupracovat s někým jiným v týmu, přestože vyškolil celou řadu mladších tlumočnicků ZJ, výjimkou byla Dagmar Gabrielová (byla velmi tichá a skromná)
- *Kludie Podlešáková: Raději jsem vyhledávala Dagmar Gabrielovou. Víím, že Josef Zeman tlumočil většinu tehdejších akcí, doprovázel i hluchoslepé. Je pravda, že nebyl úplně poctivým člověkem, občas neslyšící zneužíval. Nejlepším tlumočnickem byl pro mne Vladimír Buberle. Ten byl velmi laskavý. Vlastně žil pro neslyšící, nevěnoval se jen tlumočení, byl zapojen i do Automotoklubu neslyšících, a i jiným způsobem se zapojoval do života komunity. Výborný byl také Bedřich Sigan, i ten neslyšící velmi podporoval.*

- **Bedřich Sigan**
 - fotbalový funkcionář
 - celý život zasvětil sportu neslyšících
 - byl velmi obětavý, vstřícný
 - ve skutečnosti nebyl tlumočnickem, ale přesto si ho neslyšící objednávali např. na úřady apod.
 - nedoslýchavý, ale uměl perfektně češtinu i ČZJ
- **Emílie (Míla) Mrzilková**
 - měla dva starší neslyšící sourozence, rodiče si mysleli, že i ona je neslyšící a mluvili s ní ve znakovém jazyce, až později zjistili, že je slyšící
 - tlumočí už od dětství
 - tlumočila setkání papeže Jana Pavla II. s osobami se zdravotním postižením, tlumočila také pro Václava Havla či pro britskou princeznu Dianu, když navštívila radlickou školu
- 1974 – Boris Masník natočil dokumentární film *Král tlumočnicků* o Josefu Zemanovi (film na DVD je možné zapůjčit v oborové knihovně), krátký film mapuje Zemanův život, králem tlumočnicků ho nazývali sami neslyšící, jednak proto, že byl výborným tlumočnickem, jednak proto, že byl dominantní osobností a sám se považoval za nejlepšího, tlumočení se věnoval více než 60 let, když se klubovna z Janáčkova nábřeží stěhovala do Radlic, bylo mu už přes 80 let a nemohl tam dojíždět, pro část neslyšících byl opravdu „bohem“, jiní ho neměli příliš rádi pro jeho osobnost i pro to, že si občas za svou práci od nich žádal nějakou protislužbu
- **Olga Masníková**
 - žena Borise Masníka – kameraman a ilustrátor
- **Jaroslav Macháček**
 - jeden z mála tlumočnicků, kteří se nebáli Josefa Zemana, žil v Novém Boru
- **Vladimír Šváb**
 - působil v Brně
 - kuchař a jeden z nejlepších tlumočnicků
- **Ivan Poláček**
 - současný tlumočnick působící v Brně, podle něj je V. Šváb náš nejlepší tlumočnick vůbec
- **Miroslav Hanzlíček**
 - působil v Plzni
 - má neslyšícího otce
- **Rudolf Kučera**
 - působil v Českých Budějovicích
 - dlouholetý soudní tlumočnick
- řada v prezentaci zmíněných tlumočnicků tlumočila krátkou dobu, někteří z nich museli skončit, protože se dostali do sporu s Josefem Zemanem

- představení *U výčepu* – hráli v něm neslyšící herci, tlumočili je čtyři tlumočnicki
- **David Jorda** – neslyšící tlumočnick ZJ

- ZNASCAR – ceny udílené nejlepším neslyšícím moderátorům a tlumočnickům ČZJ
- 2016 – poprvé byla tlumočená konference v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR
- Tommy Krångh – švédský tlumočnick ZJ žijící ve Stockholmu, pracuje jako tlumočnick pro televizi, proslavil se před pár lety tlumočením písni v soutěži Eurovision Song (vytvořil na Youtube rekord v počtu shlédnutí za tři dny)

Dotaz na Klaudii Podlešákovu: *V dnešní době už není problém se s tlumočnický spojit a objednat si je. Jak to ale vypadalo dříve?*

→ Dříve se vše muselo vyřizovat osobně. Často to bylo tak, že jsme si od tlumočnicka nechali přepsat nějaký vzkaz do psané češtiny, s tím jsme běželi k lékaři, ten nám napsal odpověď a s tou jsme šli zpátky za tlumočnickem.

Dotaz: *Co byste doporučila budoucím tlumočnickům?*

→ Já myslím, že je důležité, aby tlumočnicků ZJ bylo čím dál více. Určitě by se neměli bát a jít do toho. V Čechách je tlumočnicků pořád moc málo. Už se těším, až se budu moci na nějaké akci setkat s novými tlumočnický.